

da je »manjkajoče poglavje« do-
dano v drugi, dopolnjeni izdaji.

OPOMBE

¹ V podobnem pregledu, npr. pri Ja-
cobju ali Catherine B.-Clément, že
sam naslov »totalizira« tekst. V *Druž-
beni amneziji* (1975) Jacoby skozi raz-
voj psihoanalitičnih teorij ugotavlja
momente pozabljanja in vzroke zanje:
»družbena amnezija je zator spomina
po družbi – potlačitev njene lastne
preteklosti«. Krajši prispevek C. B.-
Clément *Freudovo področje in spremi-
njanja psihoanalize* je bil objavljen v
zborniku *Za marksistično kritiko psiho-
analize* (1975).

² *Problemi teorije fetišizma* (1985),
str. 87.

³ S. Freud: *Der Wahn und die Träu-
me in W. Jensens 'Gradiva'* (1907). V
tej študiji Freud le mimogrede sprego-
vori o Zoejinem stopalu kot fetišu.
Vprašanje fetišizma stopala natančne-
je obdela v predavanju z naslovom *Pri-
mer fetišizma stopala* (1914), ki je
ostalo ohranjeno le v povzetku Erne-
sta Jonesa; sicer ima teorija fetišizma
dosti važno vlogo v njegovih *Metapsi-
holoških spisih*. Prim. Sylvère Lotrin-
ger: *The fiction of analysis* (1977). Lo-
tringer se navezuje na psihoanalizo
Deleuza in Guattarija.

⁴ Npr.: »The reader-cum-critic's po-
sition is then vastly complicated, for
she is subject to the effects the work
produces in *her* as reader and at the
same time committed to the analysis of
these effects as critic.« (E. Wright:
Psychoanalytic Criticism, str. 177).

Julija Uršič

Robert Con Davis (ur.)
LACAN AND NARRATION
The Psychoanalytic Difference
in Narrative Theory
John Hopkins University Press
Baltimore – London, 1984

Leta 1966 je bil v Baltimoru
kongres, kjer je z referati nastopi-
la vrsta pomembnih francoskih
teoretikov. To je bilo tudi prvo
srečanje ZDA z Lacanovo psiho-
analizo (mimogrede: Lacanov na-

stop je bil polom, pač pa se je ta-
krat proslavil Jacques Derrida).
Članki, zbrani v pričujočem zbor-
niku, so bili že objavljeni decem-
bra 1983 v reviji *MLN: Compara-
tive Literature* in naj bi imeli po-
dobno pionirsko nalogo: predsta-
viti Lacanovo teorijo v drugi »de-
želi«, v narativni teoriji. Vsebin-
sko so zelo različni. Povezuje jih
osnovna zastavitev problema: tudi
psihoanaliza pripoveduje zgodbe,
zato mora uporabiti neki narati-
ven postopek, ki je v skladu s psi-
hoanalitično postavko. Predposta-
viti mora nezavedno, ki je za La-
cana strukturirano kot govorica.
Pri tem se odpira kup načelnih
vprašanj, predvsem postane pro-
blematično mesto, od koder nekdo
govori o svojem predmetu na tak
način.

Ali potem sploh obstaja psiho-
analitična teorija naracije, ki je
uporabna za literarno vedo? V
čem je psihoanalitična metoda
drugačna od drugih priljubljenih
(strukturalističnih) postopkov:
lingvistike, semiotike, dekon-
strukcije itd.? Zakaj in kakšna je
pri tem vloga Lacana? To so vpra-
šanja, katerih skupni imenovalec,
zajet v naslovu knjige, poskuša iz-
luščiti Robert Con Davis v uvod-
nem članku.

Davis najprej opisuje koncept
naracije pri Lacanu, nato pa teža-
ve pri dedukciji teorije, težavnost
lacanovske naracije (tako tekstov
kot predavanj). Pri Lacanu naj bi
bila naracija »delo označevalca,
kot je to lahko prepoznano v nje-
govih metaforičnih in metonimič-
nih operacijah [...] v odnosu do
samih njegovih potisnjenih izvo-
rov in nezavednega diskurza«. Za
lacanovski koncept naracije je
značilno predvsem to:

(1) naracija je strukturirana
kot govorica;

(2) proces naracije je produkt
nezavednega diskurza, zato je su-

bjekt naracije vedno drug kot ti-
sti v sami naraciji;

(3) obe točki se kažeta skozi vr-
zeli in spodrsaljaje v manifestativ-
nem tekstu; prisotnost velikega
Drugega in polja pomena.

Branje teksta je trojno: manife-
stativen tekst, nezavedno teksta,
in preko tako rekonstruiranega
teksta nova interpretacija. Ker pa
postopek postavi pod vprašaj tudi
mesto subjekta teksta, bralca-
interpreta, je vsaka interpretaci-
ja avtomatično končna in drugač-
na. Lacanov subjekt je radikalno
razcepljen, nezvedljiv na en pol
razlike. Toda ravno subjekt je toč-
ka, ki (za razliko od dekonstruktiv-
ističnega postopka) ustavi nes-
končno drsenje pomena, razliko.
To je osnovni Lacanov »para-
doks«. Kakšna je potem vloga
Lacana, ki tudi sam ne počenja
drugega, kot da interpretira
Freuda?

Davis vidi vso težavnost razu-
mevanja Lacana ravno v njegovi
dosledni drži do teoretskih kon-
ceptov, ki jih razvija. Ta »revolu-
cija v statusu subjekta« postavi
ves problem naracije na višjo on-
tološko raven. Zanimiv ni več
samo način, kako je zgrajena
zgodba, ampak njen dejanski uč-
inek. Tako nobena razprava v
zborniku ne more mimo lika bral-
ca zgodbe. Vse zanima, kako (jih)
Ono bere.

Régis Dugrand prenese Lacanov
koncept subjekta kot aphanasis
(madeža, ki dobi pravo podobo,
še le ko ga pogledamo od strani)
na splošne probleme literature in
civilizacije, kar je gotovo preveč
enostavno in shematsko.

Podobno bi za preveč komplici-
rano lahko označili naslednjo raz-
pravo *Ronalda Schleiferja*, ki go-
vori o narativni časovnosti. Avtor
prek številnih, avtorsko in teoret-
sko različnih referenc zaključí, da
je čas tisto, kar vzpostavlja su-

bjekt v obliki narativne časovno-
sti.

Besedilo *Beryl Schlossman* sledi
časovni liniji, literarnemu razvoju
Montaigna, pri tem pa upošteva
njegovo intimno vez z La Boétie-
jem. Ta biografsko dokazani poda-
tek Schlossmanova prepričljivo
potrdi z odlomki iz Montaignovih
del. La Boétie je za Montaigna ve-
liki Drugi. Montaigne ga prepo-
znava (za razliko od drugega, ka-
teremu pripada vednost) kot oče-
ta, brata, prijatelja in ljubimca.
Po La Boétiejevi smrti se Montai-
gnovi življenjski krizi pridruži še
melanholija v njegovem delu.
Opaziti je občutek izgube, hkrati
pa identifikacije z objektom. Mon-
taigne nadaljuje ljubezen v pisa-
nju. Po Schlossmanovi naj bi tako
vztrajal pri svojem simptomu, ne-
razložljivo užival kljub La Boétie-
jevi smrti in proizvedel sintom
(Lacanova skovanka za simptom v
razsežnosti uživanja realnega).

Za *Juliet Flower MacCannell* je
premalo upoštevano dejstvo, da je
lacanovsko Realno (ki ga Frederic
Jameson enači z Zgodovino) tisto,
ki se upira vsaki simbolizaciji –
kot tudi nekateri literarni avtorji.
Za predmet si vzame Stendhala.
Najprej pokaže, kako se ojdipov-
ski manko želje in njegova pre-
povedana realizacija kaže v Sten-
dhalovih romanih in pri njegovih
literarnih junakih (odnos do star-
šev; ženska, ki zapolnjuje ojdipov-
ski trikotnik; namerni gramatič-
ni spodrsaljaji; fatalnost usode, ki
se ji ne da izogniti). V drugem
delu poskuša povezati moment
realnosti v Stendhalovi naraciji in
Lacanov koncept Realnega. Real-
nost je pri Stendhalu najti v prin-
cipu same naracije; ne gre za
Realno, zato njegova proza deluje
ironično. Kot je tudi za Lacana
vsa naša zgodovina fikcija, tako se
pri Stendhalu pojavi nov fiktiven
aparatus, ki poganja naracijo: fran-
coska revolucija.

Jerry Aline Flieger vidi tekstualno paradigmo v šali, kjer imamo opraviti z nezavednim v najbolj čisti obliki. Nezavedno v Freudovi teoriji o šali je kar preveč očitno, je čisti garant za identiteto, pri Lacanu pa vidimo sam proces, metonimično naracijo. Fliegerjeva vpelje teorijo o šali najprej v ojdipovski trikotnik, nato pa k skici doda še termine iz procesa branja/pisanja. Tako se sproži naslednja metonimična veriga: subjektivnost, vzpostavljena prek šale, se kaže kot intersubjektivnost, intersubjektivnost kot tekst (podaljša trajanje šale, odloži intersubjektivnost), tekst kot simptom (nekaj, kar avtomatično zahteva interpretacijo), in končno še »feminističen« poskus odgovora na Freudovo vprašanje »Kaj hoče ženska?«, ki ga avtorica razprave predrugači v »Ali 'ona' lahko piše?«

Jeffrey Mehlman v razpravi z naslovom »Literature and Collaboration: Benoit Méchin's Return to Proust«, govori o Méchinu, znanem pariškem veljaku in Proustovem osebnem znancu, ki naj bi svoje politično prepričanje dobil pri Proustovih estetskih nazorih in pri vlogi židovstva (materne) v Proustovih romanih.

Robert Con Davis v svojem drugem članku prepričljivo poglobi uvodne misli. Tisto, kar dela tekstualno nezavedno, je potlačitev. V sistem pisanja sta vpisana tako tekstualnost kot tudi interpretacija. Potrebno je vedeti za ta dvojni status teksta (manifestativen in nezaveden), ravno potlačitev pa je znak za vpis nezavednega. V prvem delu tako govori o strukturalnih pozicijah, iz katerih je izpeljan narativni sistem (subjekt/objekt, aktiv/pasiv, itd.). Pri Lacanu je eno že vedno drugo; nujna substitucija se izvrši v polju Drugega. Če se Freudu diskontinuiteta teksta kaže kot metafora, pri

Lacanu tudi to vedno sloni na nekem nezavednem, potlačenem diskurzu. Sam tekst je prazen. Enak problem narativne potlačitve je po Davisu opisan v Poejevi noveli »The Tell Tale Heart«. Zaradi smrti, dokončne izgube zlega objekta, ki se v zgodbi pojavi pri naratorju, postane njegov položaj še bolj neznosen: na koncu zgodbe ga mora videti vsaj oko zakona. Razlika (gledati/biti gledan) je neodpravljiva, nezvedljiva na en sam pol. V manifestativnem tekstu pa formulo potlačitve, nezavedni sistem, na katerem sloni naracija, za Davisa v enaki dvojni luči predstavlja jezik.

Richard Macksey obravnava Sternov roman »Tristram Shandy«, ki je po Lacanovi trditvi najbolj analitičen od vseh romanov. Macksey ugotavlja, da se Sternov pripovedovalec v romanu vedno znova »izumlja«, za kar mora imeti pogoje: v dvojnem kompaktu z bralcem anticipira analitičen dialog. Distanca med avtorjem in bralcem postane sumljiva; kje se začne tekst, kje komentar? Pripovedovalec je zaradi številnih spodrseljavev v romanu jasen, odsotni oče. Meja diskurza v romanu je Yorick, »najzgovornejša lobanja v zgodovini literature«. Med elipsami in smrtjo kot osrednjim tematskim problemom zgodbe je odgovor bralca: čas, ko bere. Kot avtor je tudi on zapisan smrti.

Zadnji članek je napisala *Shoshana Felman*, gotovo najbolj znamenito ime, ki se pojavlja v zborniku. V članku »Beyond Oedipus: The Specimen Story of Psychoanalysis« se loteva splošnega odnosa med literaturo in psihoanalizo. Pri Freudu naj bi se Sofoklejeva zgodba o kralju Ojdipu pojavila kot konstitutiven moment njegove misli: v Freudovi analizi zgodba učinkuje na občinstvo, to se v njej prepozna, hipoteza (Ojdipov

kompleks) je za teorijo potrjena. Lacan pa z zgodbe ne vidi le kot neposredno naravo želje, ampak kot strukturalno relacijo med govoričo in željo. Ojdip naj bi bil pri njem čisto literarno inkorporiran v telo Drugega. Usoda psihoanalize je pravzaprav enaka Ojdipovi (tako pri Freudu kot pri Lacanu): sprejme in prevzame svojo potlačitev. Da pa bi po tem aktu samoslepitve preživela, mora povzeti vase tudi predpostavko lastne smrti; Kralj Ojdip ima tudi svoje nadaljevanje, Ojdipa na Kolonu. Tako v drugem delu Felmanova sestavi teoretsko enačbo, po kateri sta Freudova spisa *Jenseits des Lustprinzips* in *Traumdeutung* v takem razmerju kot Ojdip na Kolonu in Kralj Ojdip. Tisto, kar hoče povedati Freud z Ojdipom, naj bi povedal Lacan v enem stavku: »Ojdipov kompleks so Freudove sanje«. Demistifikacija psihoanalize (pred literaturo) pa je možna le prek nove mistifikacije, z Lacanovim skrivnostnim diskurzom, ki za opravičilo teorije ne rabi Sofoklejeve zgodbe, ampak z njo enostavno trenira analitike. Lacanova vrnitev k Freudu je izkušnja, da »onkraj« ni ničesar; vrnitev k uganki je ravno sama instanca uganke. Psihoanaliza je lahko znanost le pod predpostavko, da je znanstven njen subjekt. Ravno zato, ker je subjekt, pa se stvar zaplete: v praksi ni ničesar takega kot zgodba-vzorec, toda vsaka znanost rabi svoj fiktivni moment Realnega; »onkraj« je kvečjemu zgolj narativen moment.

Splošni občutek ob tako raznolikih razpravah zbornika je vtis o neverjetno lahkotnem in nekritičnem združevanju Lacanove metodologije in konceptov s principi drugih teoretikov (npr. De Mana, Kristeve itd.), z njihovim reševanjem problemov, na katere naleti avtor. Še najbolj konsistentno delujejo sestavki Roberta Con Davi-

sa in Shoshane Felman, kjer Lacan ni le eden od fragmentov. Zanimive so tudi razprave, ki Lacanovo psihoanalizo jemljejo zgolj kot fantazmatsko okno brez približnega okvira, skozi katero se lotevajo kakšnega »literarnega« problema (Mehlman, Macksey).

Zbornik zaključuje izbrana bibliografija Jacquesa Lacana ter študij, ki govorijo o Lacanu in naraciji.

Aleš Pogačnik

Reed Way Dasenbrock
THE LITERARY VORTICISM
OF EZRA POUND AND
WYNDHAM LEWIS

Baltimore and London, The Johns Hopkins University press, 1985

V večini del, katerih tema so avantgardna gibanja na začetku našega stoletja, ima vorticism povsem obrobno mesto: temeljno delo s tega področja, *Les avantgardes littéraires au XXe siècle*, mu na svojih 1216 straneh ne namenja niti posebnega poglavja, marveč ga obravnava parcialno in mimogrede, čeprav vorticismu ne manjka prav nič od tega, kar gibanje določa kot avantgardno: ima svojo skupino, revijo, manifeste, je intermedialno itd. Opredelitve v drugih delih so kaj raznovrstne. Za Zacha (*Modernism*, 1976, str. 229) je vorticism le nadaljevanje imagizma v upodabljaljoči umetnosti, za Weissteina (*Expressionism as an international literary phenomenon*, 1973) je »offshoot« ekspresionizma in eno od številnih protiimpresionističnih gibanj, ki je deloma sprejemalo kubizem in ekspresionizem in zavračalo futurizem. Italijan Cipolla trdi (*Futurismo/Vorticismo*, 1979, str. 89), da bi vorticism brez futurizma ne imel nikoli take podobe, kot jo ima, celo misel, da bi ga brez futu-